

C. A. Gottlund arkeologian uranuurtajana

A. M. Tallgren antoi *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen* 50-vuotiskertomuksessa Carl Axel Gottlundille (1796–1875) yhdessä eräiden muiden – kuten H. A. Reinholmin, D. E. D. Europaeuksen ja Ad. Lindmanin – kanssa tunnustuksen todellisena uranuurtajana »jota ilman olisi seuraavien vuosikymmenien muinaistieteellinen tutkimuksemme ja muinaisjäännöstemme hoito suuresti vaikeutunut». Tallgren korosti toisaalta, että kaikki nämä uranuurtajat olivat »maallikoita, diletantteja, kerääjiä, eivät tiedemiehiä».¹ Gottlundin vaiheet arkeologian parissa olivat kuitenkin värikkäämmät kuin mitä Tallgrenin lyhyt luonnehdinta antaa ymmärtää. 1860-luvun alussa Gottlund oli vakavasti ehdolla virkaan, joka käytännössä olisi ollut arkeologian professuuri.

Carl Axel Gottlund muistetaan parhaiten keski-Skandinavian ns. metsäsuomalaisen löytäjänä sekä myöhemmältä iältään aktiivisena *Kalevalan* ja sen kokoajan, Elias Lönnrotin kriitikkona. Hänen muita ansioitaan olivat kuitenkin ensimmäisen suomenkielisen kaunokirjallisuustieteellisen lukemiston *Otava* (I–II, 1828–32) toimittaminen Tukholmassa ja 1840-luvun suomenkieliset sanomalehtihankkeet Helsingissä. Gottlund asui Ruotsissa vuodesta 1816 vuoteen 1834. Vuodesta 1839 kuolemaansa asti Gottlund piti hallussaan yliopiston suomen kielen lehtorin virkaa.

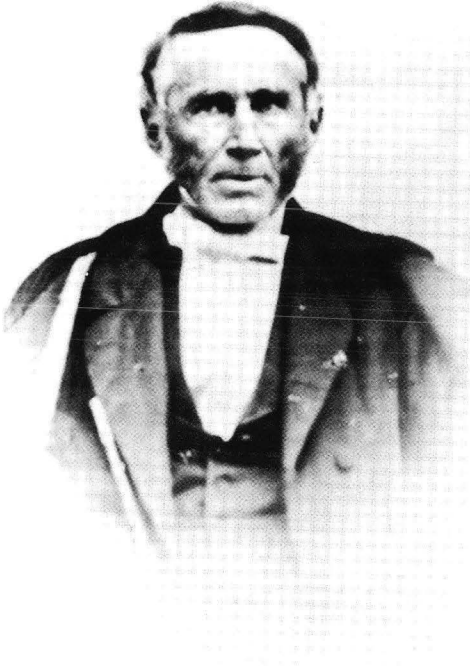
Gottlundin varsinainen arkeologinen toiminta ajoittuu 1850–60-lukujen taitteeseen. Hän oli kuitenkin kiinnostunut »antikviiteeteista» ja muinaismuistoista jo kauan ennen varsinaisia arkeologisia kenttämatojaan. Esim. Kuopion aikanaan 1830-luvun lopulla Gottlund kertoo keskustelleensa ihmisten kanssa historiallisista, etnografisista ja arkeologisista erikoisuuksista ja saaneensa kuulla mm. Tuusniemellä olevasta kalliopiirroksista, jonka sisällön kykeni runsaitten antikvaaristen ja historiallisten kokoelmiensa avulla selvittämään.²

Suuret arkeologiset kenttämato 1859–61

1850–60-lukujen vaihteen kahden puolen Gottlund suoritti useita merkittäviä muinaistieteellisiä tutkimusmatoja. Vuodeksi 1859 senaatti antoi hänelle 1 000 ruplan määrärahan muinaistutkimuksen harjoittamista varten. Gottlundin hakemuksesta ja senaatin kirjelmästä konsistorille ilmenee Gottlundin pyytäneen apurahaa yhdeksi tai kahdeksi vuodeksi ensin Skandinaviaan ja sitten kotimaahan suuntautuvia matoja varten. Skandinavian matkasta hyvin huomattava osa oli tarkoitus käyttää riimusauvojen tutkimiseen. Riimusauvat olivat Gottlundin intohimo, joiden saalistuksessa hän kilpaili yliopiston kanssa. Gottlundin Skandinaviaan suunnitteleminen matojen taus-

¹ Tallgren 1920, 10–11.

² Gottlund 1857.

*Kuva 1. C. A. Gottlund. Valokuva vuodelta 1863.
Kuvat 1–3 Museovirasto.*

talla oli ajatus pohjoismaiden muinaissuomalaisesta alkuasuksesta, mikä oli ollut Gottlundille selviö jo kauan.³ Hän olisi halunnut tutustua suomalaisperäisinä pitämiinsä ns. »joottilaisiin» jäännöksiin saadakseen lujan vertailutaustan suomalaisten muinaisjäännösten arviointia varten.⁴ Senaatti myönsi määrärahan yhdeksi vuodeksi kotimaassa suoritettavaa muinaistutkimusta varten sekä määräsi Gottlundin antamaan matkastaan selostuksen, minkä jälkeen se konsistorin lausunnon saatuaan päättäisi jatkosta. Senaatin pyytämässä lausunnossa yliopiston konsistori puolsi määrärahan myöntämistä sekä kehui Gottlundin »uhrautuvaa intoa» muinaistutkimuksen harjoittamisessa.⁵

Gottlund oli yrittänyt saada yliopistolta ja valtiolta apurahaa jo parin vuoden ajan, ja olisi saanutkin yliopiston yleisistä varoista 500 ruplaa mutta ei katsonut sitä riittäväksi. Tämän johdosta hän kääntyi keisarin puoleen. V.t. kansleri Armfeltille osoitetussa kirjeessä Gottlund ilmaisi haluttomuutensa asettua missään muodossa yliopiston kontrollin alle sekä totesi haluavansa julkaista matkojensa tulokset suurelle yleisölle, ei konsistorille. – Gottlundin välit yliopiston konsistoriin päin olivat tässä vaiheessa jo äärimmäisen kireät hänen jokseenkin laiskasti hoitaessa lehtorin virkaansa ja pyrittyä jo kahteen otteeseen (1850 ja 1853) yliopiston suomen kielen professoriksi. Gottlund suunnitteli tutkimuksistaan monivuotisia ja odotti saavansa sitä varten 1000 ruplaa vuodessa.⁶ Tämän varsinaisen kenttätöyöhankeeseen lisäksi hän havitteli pariin-

³ Pulkkinen 1997, 226–230.

⁴ Gottlund 1864, 27–28, alav.

⁵ Ant. Saml. IV, 53–54, 141–148; Gottlundin hakemus päivätty 27.2.1858, konsistorin lausunto 20.1.1859 ja senaatin päätöskirjelmä konsistorille 26.2.1859 (HYK); myös Gottlund 1864, 208–209.

⁶ Ant. Saml. IV, 35–36.

kin otteeseen yliopistolta matkastipendiä Skandinaviaan tarkoituksena päästä vertaamaan erästä Upsalan yliopistosta »isänmaalle pelastamaansa» luukalenteria Lundin, Christianian ja Kööpenhaminan ehtymättömiin riimusaavavarastoihin.⁷

Kesällä 1859 Gottlund suoritti kaksi tutkimusmatkaa. Ensimmäinen (22.6.–23.7.) suuntautui läntiselle Uudellemaalle, läntiseen Hämeeseen ja osaan Satakuntaa. Jälkimmäisen (5.8.–23.10.) kohteena oli itäinen Uusimaa, Päijänteen seudut ja Pohjanmaa siten, että pohjoisin kohde oli Kalajoki. Liiallisesta hyväuskoisuudesta – toisten tutkijoiden väitteiden suhteen – ei Gottlundia voi tämän raportin perusteella syyttää, sillä hänen mukaansa monet kiinteistä »muinaisjäännöksistä» osoittautuivat luonnonmuodostelmiksi ja muutenkin hyvin monet tiedonannot perättömiksi tai liioitelluiksi. Kaikkein mielenkiintoisimmilta näyttivät Gottlundista jälleen riimusaavat, joita hän saikin huomattavan joukon. Fyysisesti Gottlund oli 63-vuotiaaksi mieheksi hyvävoimainen, hän kulki pitkiä matkoja jalan, ratsasti, kiipeili ja ryömi ahtaisiin luoliin jne. Konsistori antoi Gottlundin raporttiin tutustuttuaan asiasta myönteisen lausunnon ja toivoi, että hänelle suotaisiin vastedeskin tilaisuus tutkimustyön suorittamiseen.⁸

Kesällä 1860 Gottlund teki tutkimuksia Porvoon saaristossa pienemmän senaatin stipendin turvin. Tämä matka oli luonteeltaan erilainen kuin edelliskesäinen; tässä tutkittiin tarkoin muutama kohde, kun edellisenä kesänä oli tehty pitkä ylimalkainen kartoitus. Erityisen kiinnostuksen kohteena olivat hiidenkirnut ja kallioihin hakatut kirjoitukset. Ratkaisevaksi jatkon kannalta muodostui kuitenkin se, että Gottlund muun ohessa raportoi löytäneensä »valtavan viikinkilinnan jäännöksen».⁹ K. E. F. Ignatius ja A. O. Freudenthal tekivät kesällä 1861 tutkimusmatkan samoille paikoille, jolloin he yliopistolle jättämänsä raportin mukaan totesivat viikinkilinnan jäännökset »nuotakodaksi». Gottlundin löytämäkseen väittämästä hautausmaasta he eivät havainneet merkkejä. Muutoin he totesivat Gottlundin antamat tiedot suurin piirtein paikkansa pitäviksi mutta huomauttivat toisaalta »totuudenmukaisuuden puutteesta mitä yksityiskohtiin tuli sekä hätköidyistä ja siitä syystä harhaisista johtopäätöksistä». Tästä syystä he katsoivat, että tietojen julkistaminen tulisi tuottamaan enemmän vahinkoa kuin hyötyä.¹⁰ Todennäköisesti tästä syystä yliopisto sittemmin veti pois tukensa Gottlundin arkeologisilta hankkeilta ja päätyi suosittamaan »jotakuta nuorempaa» apurahan saajaksi.¹¹ Vielä kesäkuussa 1860 konsistori päinvastoin oli antanut tunnustusta Gottlundin tutkimuksille.¹² Kuitenkin Ignatiuksen ja Freudenthalin ilmeinen tarkistusretki Gottlundin jalanjäljissä jo osoittaa yliopiston piirissä kytentyttä epäluuloisuutta. – Mainittu nuotakatotatapaus on se, johon Yrjö Koskinen viittasi tunnetussa arvostelussaan Gottlundin *Läsning för Finnar* -teoksesta *Kirjallisessa Kuukausilehdessä* 1866. Hän arvosteli tässä Gottlundin tutkijanotetta siitä, että »kalasaunan jäännökset voivat hänen silmissään muuttua viikinki-linnan raunioiksi». Asian tiimoilta jäi elämään julkaisusta toiseen siirtynyt anekdootti. Gottlund itse syytti väärinkäsityksestä erilaisten valaistusolosuhteiden vaikutusta: päivävalaistuksessa linnaraunion vaikutelma oli kadonnut mutta palasi jälleen illan tultua.¹³ *Läsning för Finnar* -teoksen arkeologian alaa koskevassa selvityksessä¹⁴ Gottlund ei yhdistä Freudenthalin ja

⁷ Gottlund 1864, 48, 62; Ant. Saml. IV, 39–40.

⁸ Ant. Saml. I; Ib. IV, 76–77; konsistorin lausunto myös Gottlund 1864, 209–210.

⁹ Ant. Saml., 142–157 (1.12.1860 päivätty kertomus).

¹⁰ Ant. Saml. IV, 254–257.

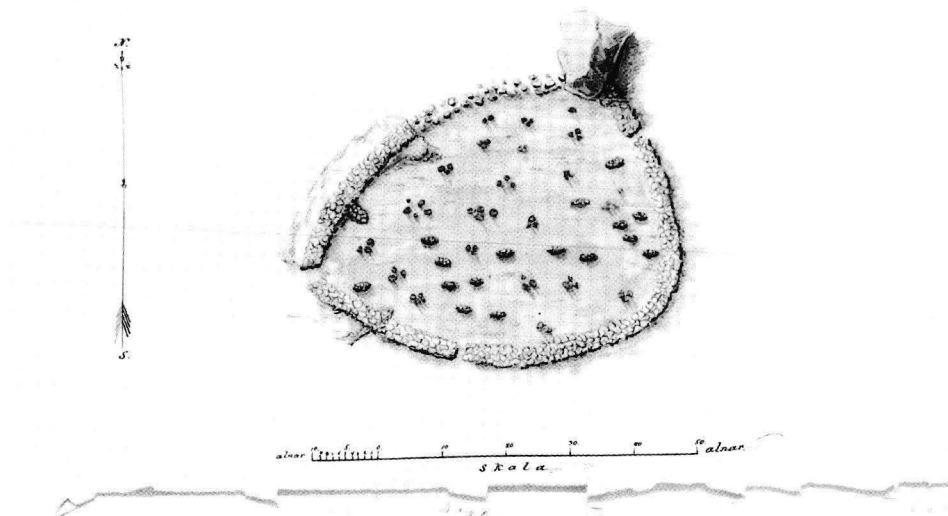
¹¹ Konsistori senaatille 16.12.1861 (HYK); ks. myös Gottlund 1864, 21, 208.

¹² Konsistori 16.6.1860 (HYK).

¹³ Gottlund 1864, 213; Ant. Saml. IV, 264–354 (kertomus vuoden 1861 matkalta).

¹⁴ Sivulla 207–210, alav., josta viittaus sivulle 24, alav.

*En förtida begrafningsplats i "Regnäs" udden
af Stor-Pellingelandet*

Kuva 2. Vuoden 1860 matkalta: »muinainen hautausmaa» Isossa-Pellingissä. Tällaisten muinaismuistojen suhteen Gottlund oli varsin suojeluhenkinen. Hän avautti hautoja vain harvoin, ja silloinkin hän pyrki olemaan aiheuttamatta »hävityksen kauhistusta».

Ignatiuksen kohtalokasta tarkistusretkeä tapahtumiin vaan syyttää konsistoria epäjohtonmukaisuudesta. Gottlundin oma tulkinta konsistorin mielenmuutoksesta on, että se liittyy sen epäonnistuneeseen pyrkimykseen saada hänet eroamaan lehtorin virasta.

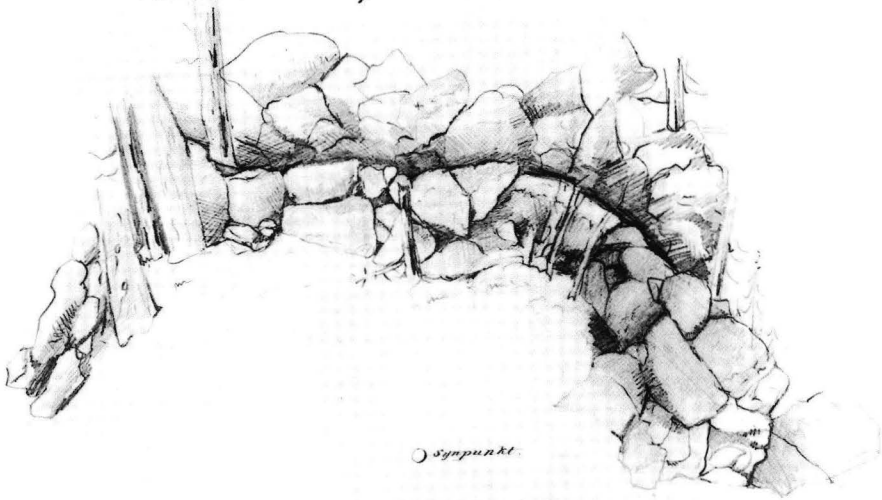
Nuottakotatapaus osoittaa kyllä Gottlundin vilkkaasti täydentävän mielikuvituksen panosta, sillä alkuperäinen päiväkirja ei tiedä viikinkilinnasta mitään; linna ilmaantuu mukaan kuvaan vasta joulukuussa päivätyssä raportissa.¹⁵ Tällainen oli Gottlundille tyypillistä. Samantapaista »historian uudelleenkirjoitusta» tulee Gottlundin kohdalla vastaan aina silloin tällöin.

Sitkeä Gottlund ei kuitenkaan lannistunut vaan teki seuraavana kesänä uuden matkan suurin piirtein samoille sijoille Porvoon saaristoon etupäässä omalla kustannuksellaan. Senaatilta hän sentään sai ikään kuin lohdutukseksi 150 ruplaa (tosin todelliset menot olivat vain 23 ruplaa 23 kopeekkaa).¹⁶ Toisaalta on huomattava, että suurperheisen Gottlundin jatkuvasti heikko taloudellinen tilanne juuri noihin aikoihin oli erityisen katastrofaalinen ja että pakkohuutokauppa uhkasi hänen kotiaan. Hänen tästä matkasta tekemänsä kertomus on kaikkiaan hyvin poleeminen. Gottlund pyrkii osoittamaan konsistorin arvostelleen häntä väärin ja tahallaan koettavan toimittaa hänet pois yliopistosta (jottei hän voisi saada suomenkielen professuuria) sekä Ignatiuksen ja Freudenthalin tahallaan etsivän hänen saaristolöydöstään virheitä, tässä

¹⁵ Vrt. Ant. Saml., 142–157 (1.12.1860 päiväty kertomus) ja Gottlund 1910 (alkup. päiväkirja).

¹⁶ Ant. Saml. IV, 266–267.

*Ruinerna ä Bockholmen sedda ned-
ifrån, d. v. s. från söder.*

Kuva 3. Raunioita Pukkisaaressa. Tuskin tässä todellakaan mikään »valtava» viikinkilinna on sijainnut – mutta mitä sitten?

kuitenkaan onnistumatta. Itse hän arvosteli Ignatiuksen ja Freudenthalin jäljiltä mainitulla »hautausmaalla» näkemäänsä »hävityksen kauhistusta» sekä kritisoi eräitä paikalta aiemmin tehtyjä »paljon puhuttuja» löytöjä luonnonmuodostelmiksi tai mitättömyyksiksi.¹⁷

Viimeinen Gottlundin suurista apurahahakemuksista on vuodelta 1864, jolloin hän siis jo oli 68-vuotias. Keisarille osoitetussa anomuskirjeessään Gottlund sanoutui irti kaikesta yhteydestä konsistorin kanssa näissä asioissa ja pyysi, että hänelle myönnettäisiin 1000 ruplan stipendi vuodessa ja lisäksi 400 markkaa piirtäjän palkkaamiseen. Hän vetosi siihen, että hän lehtorin virassa pysymällä on muka säästänyt suuret summat valtiolle. Tavanomaiseen tapansa hän lisäksi totesi olevansa ei vain ensimmäinen vaan myöskin ainoa, joka on kiinnittänyt huomiota Suomen muinaisjään-
nöksiin.¹⁸

Lopullisesti persona non grataksi

Nuottakotaepisodi näyttää olevan Gottlundin myöhemmän iän toinen merkittävä käännekohta, jos *Kalevalan* kilpailijaksi tarkoitettu *Runola*-eepos (1840) katsotaan ensim-

¹⁷ Ant. Saml. IV, 264–354; Ib. I, 652–653 ; Gottlund avautti itsekin tosin kaksi hautaa, mutta sijoitti sitten kivet kauniisti paikoilleen.

¹⁸ Ant. Saml. IV, 412–421; Gottlundin väite on perätön, ks. esim. edellä mainittu Tallgrenin artikkeli (1920).

mäiseksi.¹⁹ Viimeistään tässä vaiheessa Gottlundista tuli yhteiskunnallinen epähenkilö. Pitkään etupäässä muiden suomalaismiesten kanssa riitelyyn keskittyneen Gottlundin arkeologiaan puuhiin oli jo ehditty kiinnittää todellisia odotuksia. Näiden kaaduttua kesällä 1860 Gottlund alettiin lopullisesti kokea tiedeyhteisön häiriköksi tai jonkinlaiseksi akateemiseksi kylähulluksi.

Gottlund oli synnynnäinen keräilijä mutta ei varsinaisesti tiedemies sanan nykymerkityksessä – tai edes silloisessakaan merkityksessä. Hänen arkeologisessa työskentelyssään on piirre, joka on läpikäyvänsä hänen kaikessa tieteellisessä puuhailusaan: sängen terveet ja toisinaan jopa nerokkaat ajatukset ja oivallukset tuottivat usein niiden kanssa ristiriidassa olevia jokseenkin triviaaleja käytännön tuloksia. Eräässä historiallis-filologista tiedekuntaa varten²⁰ laatimassaan kirjekonseptissa Gottlund tekee selkoa arkeologisista periaatteistaan tavalla, joka olisi antanut odottaa paljon hänen työskentelystään tällä saralla. Hän totesi siinä mm., että ei tahdo rikastuttaa kokoelmia yksittäisillä esineillä, »joita Euroopan museot ovat täynnä» eikä sen vuoksi tahdo ruveta aukomaan hautoja muutoin kuin poikkeustapauksissa, jolloin lupaa pitää tästä pöytäkirjaa jne. Hän ei kiinnitä huomiota yksittäisiin muinaisesineisiin, joiden muoto, koristelu jne. on yleensä tilapäistä laatua, vaan kiinteisiin muinaisjäännöksiin, joissa kuvastuu entisaikojen uskonnollinen ja yhteiskunnallinen elämä. Tästäkin asiakirjasta havaitaan, ettei Gottlund ollut selvillä tai välittänyt tuohon aikaan jo kehityksessä olevista vertailevista menetelmistä. Esim. esihistoriallisen ajan jakoa kivi-, pronssi- ja rautakauteen hän ei hyväksynyt muutoin kuin paremman puutteessa ja silloinkin analogisena »roomalaisen kirjallisuuden kulta-, hopea- ja rautakauteen».²¹ Suojeluhenkisyys sekä uskontotieteellisten ja sosiologisten ulottuvuuksien pohtiminen on kuitenkin tunnustuksen arvoinen seikka. Samaa suurpiirteistä suojelumentali-teettia Gottlund osoitti myös monissa sanomalehtikirjoituksissaan, joissa hän pyrki varjelemaan muinaismuistoja hävitykseltä.²² Itse hän lieneekin jättänyt haudat pääosin avaamatta. Käytännössä Gottlund kuitenkin juuri pyrki saalistamaan yksittäisiä muinaisesineitä, kuten riimusauvoja ja luukalentereita. Kahlitsematon mielikuvituksen käyttö ja kritiikitön »näkijän katse» puolestaan pyrkivät viemään uskottavuutta hänen tulkintoiltaan.

Lopulta Gottlundin arkeologinkin uran parhaan terän katkaisi hänen haluttomuutensa olla yhteistyössä establismentin kanssa sekä suurelliset vaatimukset. Tästä antaa hyvän kuvan eräs kirjekonsepti todennäköisesti keväältä 1861.²³ Tässä Gottlund esitti, että koko muinaistutkimus, sekä suunnittelu että toteuttaminen, edelleen olisi paras jättää yksinomaan hänelle, koskapa hän tässä maassa parhaiten tuntee muinaisjäännökset. Jos joku toinen laati häntä varten suunnitelman, saatetaan hänet lähettää sinne, mistä ei mitään ole löydettävissä tai sinne, minne hän »yksinkertaisesti ei halua tai aio mennä». Gottlund totesi myös, ettei aikonut noudattaa sellaista suunnitelmaa kuin eräät tutkijat, jotka yliopiston varoilla kävivät hävittämässä muinaishautoja saaden niistä »vähän rautaromua». Edelleen hän ilmoitti, ettei ota työtä suorittaakseen alle 1000 ruplalla vuodessa. Vielä Gottlund huomautti, että jos tilaisuutta, s.o. häntä, aiotaan käyttää, niin kauan kuin hänellä on halua ja innostusta asiaan, hänet on

¹⁹ Pulkkinen 1996.

²⁰ Päiväämätön: se on kuitenkin kirjoitettu Gottlundin jo tehtyä senaatin rahoittaman arkeologisen kiertomatkinsa, eli lienee 1850–60-lukujen taitteesta (Gottlundin kirjekonsepteja HYK Dö.I.3).

²¹ Gottlundin Kööpenhaminan IV arkeologiselle kongressille kirjoittama kirjelmä 1869; G-na 258 (d).

²² Esim. Gottlund 1859.

²³ G-na 246 (d); senaatti vaati 28.2.1861 yliopistolta suunnitelmaa siitä, kuinka muinaistieteellistä tutkimusta olisi jatkettava. Konsistori pyysi Gottlundilta lausuntoa.

päästettävä Skandinaviaan tutkimaan sikäläisiä muinaisjäännöksiä – lue: lähinnä riimusuvoja – aikaisemmin jättämänsä suunnitelman mukaisesti. Jos yliopisto ei pyyntöön suostu, tietäisi Gottlund kyllä kääntyä toiselle taholle²⁴, jossa toivoi löytävänsä lämpimämpää innostusta asiaan.

Vielä on mainittava muinaistutkimuksiin liittyen Gottlundin paikalliskeräelmät. Hän kertoi itse hallussaan olevan haastattelutietoja sisältävät vihkot kaikkiaan 208 paikkakunnalta; tiedot muinaisjäännöksistä yms. hän oli saanut haastattelemalla esim. rautatieaseman työmiehiä ja muita Helsinkiin saapuneita toisipaikkakuntalaisia.²⁵ Tämän mahdollisesti hyvinkin arvokkaan kokoelman kohtalosta ei valitettavasti ole tietoa.

Arkeologian professuuri

Gottlund toivoi senaatille 30.5.1860 lähettämässään esityksessä Helsingin yliopistoon perustettavaksi arkeologian professuurin, jonka luonnollisesti edellytti itse saavansa.²⁶ Hankkeesta ei tullut tuossa vaiheessa mitään siitäkään huolimatta, että konsistori samoihin aikoihin lähetti senaatille kiittävän lausunnon Gottlundin muinaistieteellisestä keräysmatkasta ja Gottlundista itsestään. Yliopiston puolella esitettiin puolestaan seuraavana vuonna ajatus Suomen ja Pohjoismaiden historian professorin viran perustamisesta siten, että viran hoitajan velvollisuuksiin kuuluisi myös arkeologisten tutkimusmatkojen tekeminen. Ajatuksen esitti prof. N. A. Gylden tiedekunnan kokouksessa 15.4.1861.²⁷ Ei tosin ole varmaa tietoa, oliko virkaan todella ajateltu juuri Gottlundia, kuten tämä itse oletti.²⁸ Ehdotuksen ajankohdan huomioon ottaen²⁹ se on kuitenkin varsin ilmeistä, sillä vielä 1861 on vaikea kuvitella viranhaltijaksi ketään muutakaan. Tuossa vaiheessa yliopisto ei vielä ollut saanut Ignatiuksen ja Freudenthalin epäedullista raporttia, ja lisäksi Gottlund näin olisi saatu pois jo pitkään ongelmalliseksi koetusta suomen kielen lehtorin virastaan. Hanke ei kuitenkaan mennyt eteenpäin; jos oletetaan juuri Gottlundia ajatellun, niin luultavasti mainitun epäedullisen raportin vuoksi asiaan ei palattu.

1860-luvun lopulla Gottlund kuitenkin piti yliopistolla yksityisiä luentoja arkeologiasta. Esim. huhti-toukokuussa 1868 hänellä oli kuulijoita jopa kolmekymmentä, ja yhdessä osanottajalistassa on mm. J. R. Aspelinin, tulevan (1878) arkeologian professorin nimi.³⁰

Vielä 1870, 74-vuotiaana Gottlund havitteli itselleen arkeologian professuuria. Hän kääntyi nyt suoraan kreivi Alexander Armfeltin, ministerivaltiosihteerin ja yliopiston apulaiskanslerin puoleen.³¹ Hän esitti, että hänen taloudellisia menetyksiään korvattaisiin professuurilla vedoten tässä viisikymmenvuotiseen toimintaansa kansan ja isänmaan hyväksi, varsinkin kielen ja maan historian suhteen – »i hvilket fall ingen kan

²⁴ Gottlund tarkoittanee senaattia.

²⁵ Gottlund 1864, 64.

²⁶ G-na 15 (c); Ant. Saml. IV, 76–77.

²⁷ Ant. Saml. IV, 417–418.

²⁸ Ant. Saml. IV, 418.

²⁹ Paitsi että Gottlundin arkeologiset tutkimusmatkat olivat ajankohtaisia, oli par'aikaa ollut esillä myös Gottlundin varsin tunnetun asiakirjakokoelman myynti; tämän herättämästä huomiosta ks. esim. Elmgren 1939, 375, 393.

³⁰ Almanakka 1868 (G-na 72); Ant. Saml. I, 1; ib. IV, 540.

³¹ Gottlund Alexander Armfeltille 2. helmikuuta 1870. – Gottlundin kirjekonsepteja HYK Dö I.3.

täfla med mig». Jälleen Gottlund totesi olleensa paitsi ensimmäinen myös toistaiseksi ainoa, joka on kiinnittänyt arkeologiseen tutkimukseen suurempaa huomiota. Edelleen hän esitti, että mikä tahansa hänen *Finlands Allmänna Tidning* -lehdessä ilmestyneistä arkeologisista artikkeleistaan voisi toimia professorinväitöskirjana vakuuttanen lopuksi, ettei professorin arvolla – kunnianimi, »jota ulkomailla myönnetään niin suutareille kuin rääätäille» – sinänsä hänelle ollut mitään merkitystä. – Vastaukseksi Armfelt järjesti pienen palkankorotuksen.³²

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Arkistolähteet

Helsingin Yliopiston kirjasto (HYK): Konsistorin pöytäkirjat ja Gottlundin kirjekonseptit.

Museovirasto: Gottlundin Antikvariska Samlingar (Ant. Saml.).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Gottlundiana-käsikirjoituskokoelma (G-na).

Painetut lähtet ja kirjallisuus

Elmgren, S. G., 1939. *Päiväkirjat*, toim. A. Maliniemi. Suomen historian lähteitä II, Helsinki.

Gottlund, Carl Axel, 1857. Hällristningen i Lampis socken. Jemte åskilligt om våra fornlemningar i allmänhet, och sten-inskriptioner i synnerhet. *Finlands Allmänna Tidning* 172, 30.7.1857.

– 1859. Hällristningar å Podiskavaara bys ägor i Kides socken. *Finlands Allmänna Tidning* 127, 4.6.1859.

– 1864[–66]. *Läsning för finnar uti Blandade Fosterländska ämmen I*. Helsingfors.

– 1910. C. A. Gottlunds resa i nyländska skärgården 1860. *Hembygden* 17–18, 21, 22, 1910.

Pulkkinen, Risto, 1996. Runola, Kalevalan haastaja. *Hiidenkivi* 3, 1996.

– 1997. *Vastavirtaan. Lisiä Carl Axel Gottlundin elämäkertaan*. Lisensiaatintutkimus. Ms, Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos.

Tallgren, A. M., 1920. Lisiä Suomen historialliseen bibliografiaan I. Suomen arkeologinen bibliografia. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen vuosikirja* 1920.

³² Gottlundin kirjekonsepteja: Armfeltille 6.4.1870; HYK D6.I.2.

SUMMARY

C. A. Gottlund – a pioneer of Finnish archaeology

Carl Axel Gottlund (1796–1875), lecturer in Finnish at the University of Helsinki from 1839 to 1875, was a recognized pioneer of the so-called national disciplines in Finland, and a born collector whose interests extended to both material and immaterial areas of folklore and tradition. His reputation among contemporaries was blurred by his aggressive attitude towards other activists in the movement for promoting Finnish culture and the Finnish language, and his demands for position of authority. In his old age, this protagonist of the Finnish language became a critic of the pro-Finnish *Fennoman* movement.

Gottlund's activities in collecting folklore and antiquities deepened at the turn of the 1850s and 1860s to become systematic archaeological work, in which connection he undertook several field trips financed with state grants and stipends. The results were at first very promising, and in the spring of 1861 Gottlund may have been seriously considered for the post of Professor in Finnish and Scandinavian History, which would have been a chair in archaeology. These plans, however, foundered because of Gottlund's report on his field trip of the preceding year, which was regarded as too fantastical. He claimed to have discovered »an immense Viking fort» in the Porvoo archipelago east of Helsinki. An expedition of the Helsinki University Senate that followed in his footsteps noted, however, that the structure was only the foundation of a shelter for fishing nets.

Gottlund suffered from a lack of critical attitude throughout his career. Despite this, it is obvious that his contribution as a trailblazer of Finnish archaeology has been underestimated. He had innate talent in this field – as opposed to his efforts in developing the Finnish language. But his reputation, from early on, as an academic troublemaker became a difficult burden.